

Jakub Bachtík, „Souhrnný útok na oko diváka“: „Radikálně barokní“ architektura v českých psaných dějinách umění, dizertační práce Ústavu pro dějiny umění FF UK, Praha 2024, oponentní posudek

Ve 20. století dosáhla „pražská škola“ ve studiu barokní architektury vynikajících výsledků. Slabší stránka jejího výzkumu nicméně spočívala v nedostatečné teoretické reflexi badatelských metod. Pokud se u Vojtěcha Birnbauma nebo mnohem později u Mojžíry Horyny takové teoretické úvahy přesto vyskytly, scházela jim podle mě systematičnost. Pražská tradice bádání o baroku se tak lišila od tradice brněnské, kde po sobě Václav Richter, Zdeněk Kudělka a naposled Jiří Kroupa zanechali pozoruhodné metodologické práce. Hlavní riziko zaměření Pražanů přímo na zkoumaný materiál, bez zamyšlení, v čem můj pohled na barokní dílo může být příliš určený současnou situací, a proto prezentistický nebo přímo ahistorický, se zde mohlo skrývat v iluzi obecné platnosti tohoto pohledu; v nereflektovaném přesvědčení, že tak, jak se na dílo dívám já, se na ně dívají i ostatní mí současníci nebo že tak na ně dokonce mohli hledět i lidé ze vzdálené barokní doby.

Autor předložené dizertace Jakub Bachtík patří k badatelům pražským. Nepopíratelný význam jeho práce tkví ve faktu, že si jistou omezenost přístupu starších pražských badatelů k barokní architektuře jasně uvědomil a že se s tím sám pokusil něco udělat. Zaměřil se na problém pojmů, s nimiž se historici barokní architektury pokoušeli svůj materiál popisovat a vykládat. Obzvláštní pozornost přitom věnoval pojmu radikálního baroka. Jak to z Bachtíkova brilantního výkladu vyplývá, čeští badatelé tak od konce třicátých let 20. století označovali určitý proud v barokní architektuře 17. a 18. století, který se vyznačoval zprohýbanými plášti staveb a proniky stereometrických útvarů v jejich interiérech.

Ve své rozpravě o pojmu radikálního baroka se Jakub Bachtík pozastavil nad dvěma momenty. Zaprvé zjistil, že jde o českou zvláštnost: zahraniční badatelé ho nepoužívají. Zadruhé ho zaujal víceméně spontánní vznik tohoto sousloví, opět nereflektovaného nějakou kritikou nebo širší teoretickou diskusí. Spíše šlo – jak kolega Bachtík přesvědčivě dovozuje – o výtvar jakési kolektivní intuice několika pražských badatelů dvacátých až čtyřicátých let 20. století. Dizertace sleduje postupný zrod tohoto pojmu, od překvapivě exaktně založené stati K. B. Mádlů Dientzenhoferovský motiv z roku 1921, přes studie Vojtěcha Birnbauma a Oldřicha Stefana, až po neméně překvapivé pasáže v syntetických pracích Antonína Matějčka, v nichž se pojem radikálního baroka vyhranil a získal téměř kanonickou platnost, třebaže ho vyslovil badatel na baroko nespécializovaný. Vysoce poutavé jsou i Bachtíkove úvahy o tom, jak s uvedeným souslovím pracovali a jaké významy do něho vkládali další čeští badatelé – Oldřich

J. Blažíček, Jaromír Neumann, osobitý Václav Richter – a zda má naději na přežití i v dnešní době.

Svým výkladem o radikálním baroku Jakub Bachtík začal velmi zdatně vyplňovat mezeru, jakou – myslím si – pražské bádání o barokní architektuře od počátku trpělo. Nelze než projevit za to uznání nejen jemu samotnému, ale i jeho školiteli Petru Mackovi a jeho konzultantům a rádcům. Předloženou dizertaci lze snad dokonce považovat za symptom toho, že si dnes i „pražská škola“ uvědomuje význam teoretické reflexe svých badatelských metod a že je tak zamýšlí obohatit o další rozměr. Při vší úctě k této dizertaci se však musím pozastavit nad dvěma jejími diskutabilnějšími místy.

1. Jádrem dizertace spočívá v rozpravě o historii a o teoretických problémech radikálního baroka. Celý první díl své práce však Jakub Bachtík věnoval jinému tématu, dějinám psaní o barokní architektuře od první poloviny 19. století, jakož i její rehabilitaci na konci téhož věku. Třebaže i tuto část předložené dizertace pokládám za dobře podloženou a objektivní, přece se mi zdá, že téma postupného objevování a uznávání barokní architektury a téma jejího pojmového uchopení nepatří úplně k sobě, protože to druhé se jeví jako daleko teoretičtější než to první. Autor by proto měl přemýšlet, jak u obou dílů své práce dosáhnout větší míry kompatibilitosti.

2. Když Jakub Bachtík mluví o tom, že pojem radikálního baroka se stal českou specialitou, měl by také uvést, jakými pojmy označuje tento stylový proud zahraniční literatura. Nejde přitom pouze o literaturu německou, jejíž ekvivalenty českého pojmu radikálního baroka kolega Bachtík přece jen na několika místech své práce letmo zmiňuje, ale i o literaturu italskou, španělskou, anglickou nebo francouzskou. Jde-li o tu poslední, možná by mu pomohla česky publikovaná stať Gillese Mastalskiho o barokních a klasicistních principech v evropské architektuře přelomu 17. a 18. století, otištěná v roce 1991 v časopisu *Umění*, ovšem i jiné práce našich francouzských kolegů.

Připomínám ještě drobnosti. Mádlova zásadní studie z roku 1921 (s. 43-47) se jmenuje Dientzenhoferovský motiv, nikoliv princip. – Václav Richter (s. 85) se intenzivněji nezabýval barokem až v šedesátých letech, zásadní studie o architektuře 17. a 18. století publikoval už od let dvacátých a ony vždy měly v jeho bádání stejný význam jako jeho studie o raném středověku. – Richterova žačka Řehová (s. 90) se nejmenuje Eliška, nýbrž Eva. – Obecně pak lituji, že tak vynikající autor nepoužil pro svou dizertaci bibliografickou normu časopisu *Umění*,

kterou sám tak úspěšně zavedl do praxe časopisu *Zprávy památkové péče*. Norma jím použitá je snad pohodlná pro autora, nikoliv však pro čtenáře.

S výjimkou uvedených drobností chápu své připomínky spíše jako podnět k debatě než jako námitku. Dizertaci Jakuba Bachtíka ve skutečnosti pokládám za vysoce objevnou a vůbec vynikající. Autor ji napsal vytříbenou češtinou a výborně zvládl nároky kladené na tento typ vědecké práce. Jeho dizertaci plně doporučuji k obhajobě.

prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc., v Praze 22. 10. 2024